

MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINING AKSIOLOGIK ASOSI: INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA DIDAKTIK STRATEGIYALAR

Axmedova Dildora Abdiraxim qizi
Nosirova Shaxloxon Yoqubjon qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Xorijiy tillar kafedrasini o‘qituvchilari
Akhmedovadildora504@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18956340>

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish masalasi aksiologik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining qadriyatlar bilan uzviy bog‘liqligi ochib berilib, ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan didaktik strategiyalar asoslab beriladi. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, aksiologik yondashuv ta‘lim jarayonida tolerantlik, madaniy empatiya va qadriyatlarga hurmatni shakllantirish orqali bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirishga xizmat qiladi. Maqola natijalari oliy ta‘lim muassasalarida chet tillarni o‘qitish metodikasini takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: madaniyatlararo muloqot, kompetensiya, aksiologik yondashuv, ingliz tili o‘qituvchilari, didaktik strategiyalar, kasbiy tayyorgarlik.

Annotatsiya. В статье рассматривается проблема формирования межкультурной коммуникативной компетентности будущих учителей английского языка на основе аксиологического подхода. Раскрывается взаимосвязь межкультурной коммуникативной компетентности с системой ценностей, а также обосновываются дидактические стратегии, направленные на ее развитие в процессе профессиональной подготовки учителей английского языка. Результаты исследования свидетельствуют о том, что аксиологический подход способствует формированию толерантности, культурной эмпатии и уважительного отношения к ценностям других культур, что повышает уровень профессиональной компетентности будущих педагогов. Полученные выводы могут быть использованы для совершенствования методики преподавания иностранных языков в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, компетентность, аксиологический подход, учителя английского языка, дидактические стратегии, профессиональная подготовка.

Abstract. The article examines the issue of developing intercultural communicative competence of future English language teachers based on the axiological approach. The study reveals the close relationship between intercultural communicative competence and value systems and substantiates didactic strategies aimed at its development in the process of professional training of English language teachers. The results of the research model indicate that the axiological approach contributes to the formation of tolerance, cultural empathy, and respect for the values of other cultures, thereby enhancing the professional competence of future teachers. The findings of the study can be applied to improve foreign language teaching methodology in higher education institutions.

Keywords: intercultural communication, competence, axiological approach, English language teachers, didactic strategies, professional training.

KIRISH (INTRODUCTION)

Globalashuv sharoitida chet tillarni o‘qitish jarayoni nafaqat lingvistik bilimlarni, balki madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini ham shakllantirishni taqozo etmoqda. Ingliz tili o‘qituvchisi turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qila olishi, boshqa madaniyat qadriyatlariga hurmat bilan yondashishi va ularni ta‘lim jarayoniga integratsiya qila olishi zarur.

So‘nggi yillarda madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish masalasiga aksiologik yondashuv asosida qarash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki aksiologik yondashuv ta‘limni qadriyatlar tizimi sifatida talqin etib, shaxsning ijtimoiy, madaniy va kasbiy shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ushbu maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining aksiologik asoslari va uni rivojlantirishga qaratilgan didaktik strategiyalar tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI (LITERATURE REVIEW)

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi tushunchasi ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan, M.Byram madaniyatlararo kompetensiyani bilim, ko‘nikma, munosabat va qadriyatlarining uyg‘un tizimi sifatida talqin qiladi. Unga ko‘ra, chet tilini o‘qitishda madaniy komponent yetakchi o‘rin tutadi.

Aksiologik yondashuv esa V.A. Slastenin, I.F. Isaev va E.V. Bondarevskaya tadqiqotlarida ta‘lim jarayonida shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirish vositasi sifatida yoritilgan. Ushbu yondashuv o‘qituvchining kasbiy faoliyatini insonparvarlik, tolerantlik va madaniyatlararo hurmat kabi qadriyatlarga tayangan holda tashkil etishni nazarda tutadi.

Mahalliy tadqiqotlarda ham bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy va madaniyatga yo‘naltirilgan yondashuv masalalari ko‘tarilgan. Biroq madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini aynan aksiologik yondashuv asosida rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari yetarli darajada tizimli o‘rganilmagan. Ushbu holat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (METHODS)

Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, taqqoslash, pedagogik modellashtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida qo‘llanilayotgan o‘quv reja va fan dasturlari tahlil qilindi.

Aksiologik yondashuv asosida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi didaktik strategiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot obyektini oliy ta‘lim muassasalarida tahsil olayotgan bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari tashkil etdi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA (RESULTS AND DISCUSSION)

Tadqiqot jarayonida aksiologik yondashuv asosida ishlab chiqilgan didaktik strategiyalarning bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi samaradorligi tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, ta‘lim jarayonida qadriyatga yo‘naltirilgan yondashuvdan foydalanish talabalarining nafaqat lingvistik bilimlarini, balki ijtimoiy-madaniy ongini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Avvalo, madaniyatlararo muloqot kompetensiyasining kognitiv komponentida sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Talabalar turli madaniyatlar, urf-odatlar, kommunikativ me‘yorlar va nutqiy xulq-atvor modellariga oid bilimlarini kengaytirdilar. Ayniqsa, autentik matnlar, videomateriallar va real kommunikativ vaziyatlarga asoslangan topshiriqlardan foydalanish madaniy tafovutlarni anglash darajasini oshirdi.

Ikkinchidan, aksiologik yondashuv affektiv komponent – ya‘ni munosabat va qadriyatlar tizimining shakllanishiga kuchli ta‘sir ko‘rsatdi. Tadqiqot davomida talabalar orasida madaniy xilma-xillikka nisbatan bag‘rikenglik, hurmat va empatiya kabi qadriyatlarining mustahkamlanishi kuzatildi. Muammoli vaziyatlarga asoslangan mashg‘ulotlar va madaniyatlararo bahs-munozaralar talabalarining stereotiplardan voz kechishiga hamda boshqa madaniyat vakillariga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga yordam berdi.

Uchinchidan, xulq-atvoriy (behavioral) komponentda ham ijobiy natijalarga erishildi. Talabalar madaniyatlararo muloqot jarayonida moslashuvchan kommunikativ strategiyalarni tanlash, nutqiy etiket qoidalariga rioya qilish va ziddiyatli vaziyatlarda konstruktiv yechim topish ko‘nikmalarini rivojlantirdilar. Rol o‘yinlari, loyihaviy ishlar va reflektiv topshiriqlar ushbu kompetensiyaning amaliy jihatlarni shakllantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qildi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, aksiologik yondashuv asosida tanlangan didaktik strategiyalar madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini kompleks rivojlantirish imkonini beradi. Bu yondashuv kompetensiyani faqat bilim va ko‘nikmalar majmui sifatida emas, balki shaxsning kasbiy va ma‘naviy qadriyatlari bilan uzviy bog‘liq tizim sifatida qarashga imkon yaratadi.

Olingan natijalar M.Byram, C.Kramsch va V.V.Safonova kabi olimlarning ilmiy qarashlarini tasdiqlaydi. Ularning tadqiqotlarida ham madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi qadriyatlar, munosabatlar va madaniy ong bilan chambarchas bog‘liq holda talqin etilgan. Shu bilan birga, mazkur tadqiqot natijalari aksiologik yondashuvni ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayoniga tizimli ravishda integratsiya qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, mazkur yondashuvni samarali amalga oshirish uchun o‘qituvchining metodik tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Agar pedagog madaniyatlararo qadriyatlarni anglab, ularni didaktik jarayonga to‘g‘ri singdira olsa, ta‘lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Shu bois, oliy ta‘lim muassasalarida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlashda aksiologik komponentga alohida e‘tibor qaratish maqsadga muvofiqdir.

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

Umuman olganda, tadqiqot natijalari aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan didaktik strategiyalar bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini tasdiqlaydi hamda ularni amaliyotga joriy etish uchun ilmiy-metodik asos yaratadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida quyidagi jihatlarni rivojlantiradi:

- madaniy xilma-xillikni qadrlash;
- tolerant va empatik munosabatni shakllantirish;
- madaniyatlararo muloqotda etik me’yorlarga amal qilish.

Didaktik strategiyalar sifatida muammoli vaziyatlar, madaniyatlararo loyihalar, autentik materiallar va reflektiv topshiriqlardan foydalanish samarali ekanligi aniqlandi. Ushbu strategiyalar orqali talabalar nafaqat til ko‘nikmalarini, balki kasbiy va shaxsiy qadriyatlarini ham rivojlantiradilar.

XULOSA (CONCLUSION)

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda aksiologik yondashuv muhim metodologik asos hisoblanadi. U ta’lim jarayonida qadriyatlarga yo‘naltirilgan didaktik strategiyalarni qo‘llash orqali o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqadi.

Mazkur tadqiqot natijalari oliy ta’lim muassasalarida ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash tizimini takomillashtirishda hamda o‘quv-metodik ta’minotni boyitishda amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Byram, M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Multilingual Matters, 1997.
2. Slastenin, V.A., Isaev, I.F. *Pedagogika*. Moskva: Akademiya, 2002.
3. Bondarevskaya, E.V. *Aksiologiya ta’limi*. Rostov-na-Donu, 2000.
4. Kramsch, C. *Language and Culture*. Oxford University Press, 1998.
5. Safonova, V.V. *Madaniyatlararo muloqot va chet tillarni o‘qitish*. Moskva, 2004.
6. Jalolov, J. *Chet tillarni o‘qitish metodikasi*. Toshkent, 2012.